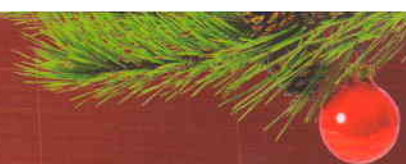
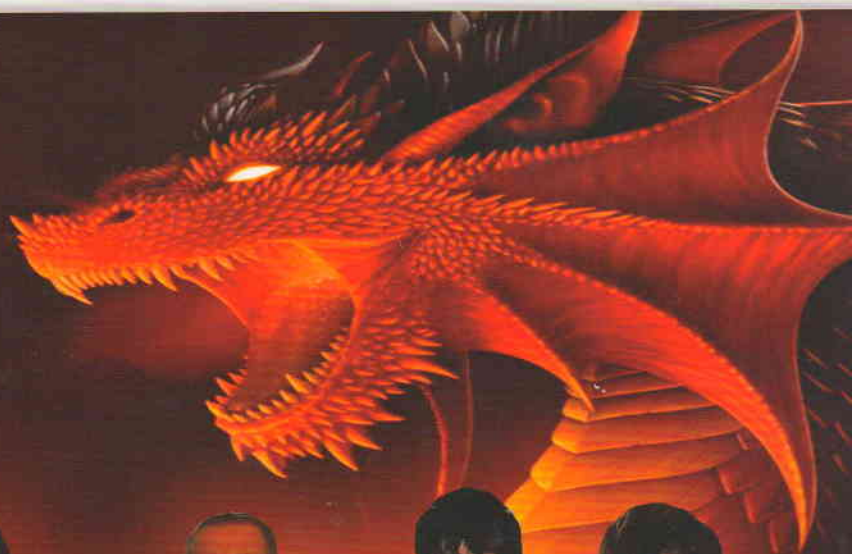

MAGYAR SAKKVIILÁG

A Sárkány 暈賠 ÚTJA

Sakk a rácsok
mögött

Hagen-Szabó Kr.
1...?

VI. Aquaprofit-Polgár
Sakkfesztivál

Zárt megnyitás

Sakk a rácsok mögött

Sakkversennyel döntötték el a fogvatartottak a Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, ki legyen az a tíz szerencsés, aki szimultánon szerencsét próbálhat Ruszin Anna ellen. Fiatalok, szeretnek játszani, és napi huszonhárom órát zárkában töltenek. Közbejött az élet.

– Sakkverseny? De jó dolguk van! – jegyzi meg az alacsony, barna hajú nő, aki egészen az utcáig kísér, amikor az intézetet keresem azon az őszi reggelen. A tekintélyes, sárga épület több mint száz éves, egyik oldalán apró, hunyorgó ablakok rácsosak. A bejárat kívülről olyan, mint egy önkormányzati hivatalé. (Ugyan mire számítottam?) Szemben koszos ház, koszos udvar, otfelejtett tábla: Szabó Gyula kefekötő. Kedves arcú hölgy érkezik, *Fehér Lászlóné*, a Zalai Népfőiskolai Egyesület titkára. Amíg a főszereplőkre várunk, gyorsan felvázolja az itteni sakkélet nyolcéves történetét.

A törékeny kislány száztizenhét áldozata

– A fogvatartottak kérésére kezdtem el a versenyeket szervezni, már a tizenkettediknél járunk – meséli. – Először Ruszin Tibor adott a résztvevőknek szimultánt, 2005 óta egyik lánya, Anna játszik a tíz legjobbal. Egész kislányként kezdett idejárnai, amikor először meglátták, azt hitték, majd ők megeszik, de még nem talált legyőzőre. Mindegyikükben ott van a győzni vágyás, mégis hatalmas tisztelettel veszik körül. Az egyik úr több mint három évig ült, a harmadik alkalom előtt azt mondta: Zsuzsika, tessék szíves lenni a legnagyobb tisztelettel megüzenni Annának, hogy most aztán nagyon készüljön, mert mi is felkészültünk, és most meg fogjuk verni. Persze nem sikerült nekik. De ez számomra azért fontos, mert eltöltik ezzel az idejüket. Ezek az emberek a nap huszonnégy órájából huszonháromat zárva vannak, egy óra a kötelező séta. Tehát a semmittevés helyett a sakk nagyon értelmes elfoglaltság. Feszültségvezető és szórakoztató.

Megérkezik *Ruszin Tibor* az édesanyjával, a kocsiból több szatyor sakkórát és készletet ról ki, klubjától, a Zala Volántól hozta. (Az egyesület ranglistáján öt Ruszin szerepel.) Kicsit beszélgetünk, amikor rábot mondok, következetesen

kijávitának: fogvatartott. Tibi játszott már bent mesterjelölt sakkozóval, ám egyetlen itteni vereségét egy amatőrtől szenvedte el. Nyerve állt, megpróbált egy trükköt, ám ellenfele „egyszerűen lenyúzta a gyalogfóros végjátékot”. A nagymama nevetve idézi fel egykori rémképeit.

– Mondtam Tibornak, hogy Anna fiatal lány, ezek pedig fogvatartottak! Megtetszik nekik, kiszabadulnak, és üldözni fogják a szerencsétlent! Volt, amikor aludni sem tudtam ettől a gondolattól.

Megjön *Anna*, apró, szemüveges lányka, elköszönünk a nagymamájától, aztán elnyel minket a vastag falú ház.

Hozhatják a sakkozókat

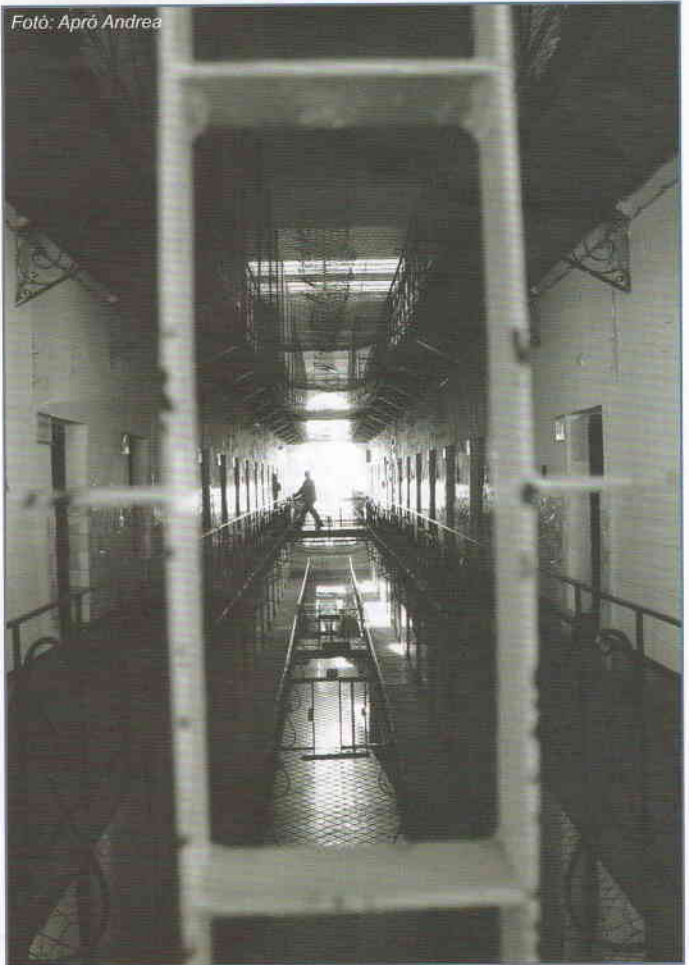
A portán zsiliprendszer van, akik szemben a rácsos ajtó mögött várakoznak, csak akkor léphetnek be, ha mi becsukjuk magunk mögött a kaput. A sajtóreferens és egy nevelő fogad minket, egész délelőtt velünk lesznek. Olyan futószalagra pakolunk, mint a reptereken szokás, a pénzt és a telefont egy kis megőrző széfben hagyjuk. Befelé menet az ajtóban acélos testű börtönőrök jönnek szembe, mindegyikkel kezét fogunk. Hallom, a portás telefonál: hozhatják a sakkozókat.

Rácsok, zárkák, a lépcsőfordulóban megcsap a börtönszag. Vasajtók előtt haladunk el, mindegyiken az a kis zárható ablak, amit annyiszor láttam már a filmekben. Balra körfolyosó, egymással szemben zárkák, közöttük a védőháló mélység. Izgulok.

Amikor meglátom a telefonálót, melegítőruhás fiatalokat, előnt az adrenalin. Mindenkinek köszönünk. Hálásan cipelem a sakkórákkal teli dobozt, mintha az igazolná, hogy nem vagyok annyira betolakodó, mint amilyennek érzem magam.

A folyosó közepén magasra épített, rácsos fülke, az őrlátja onnan a detektorkaput is, amin minden fogvatartottnak át kell mennie, ha végzett a munkájával. Furcsának ta-

Foto: Apró Andrea

lálom, hogy a nevelő az összes ajtónál előre tessékkel, de hát ő ügyel a biztonságunkra.

Az utolsó tizenegy hónapban már türelmetlen az ember

Megérkezünk a „versenyterembe”. Nagyobbacska szoba, egyik fele a könyvtár, a másikban tíz asztal, a falon Szűz Mária. Elkezdjük felállítani a készleteket, a hölgyek kissé tanácstalanok, hogy hova kerülnek a „bamák”. Három Sakkvilág van nálam – induláskor nem tudtam, oda lehet-e nekik adni –, felajánlom őket díjnak. (Közben látom, hogy Fehémé egy köteg Metro újságot hozott magával.)

A könyvtárosként dolgozó kopsz fogvatartott szürke ruhát visel: elitelt. Segít nekünk, pakolja a székeket, roppant készséges és intelligens. Ő is szeret sakkozni, az előző alkalommal játszott is a versenyen, de a három és fél évből már csak

tizenegy hónapja van, ilyenkor az ember gondolatait teljesen kitölti a családja, és nincs már türelme táblához ülni.

Ő tartja nyilván az intézet sakkkészleteit – a régi hat mellé most érkeztek újabbak –, általában a nagyobb, tíz-tizenkét fős zárkákban mindig van kint sakk. Az előzetesek egész nap be vannak zárva, tévézni csak délután kettőtől lehet, az ebéd előtti két-három partival viszont gyorsabban repül az idő. Emiatt népszerű a rómi is. Az eredmények miatt sosincsnek viták, ez nem a versengésről szól.

A számítógépből nézi ki nekem, milyen sakk-könyvek vannak. *Schneider Attila*: A sakk romantikája, *Horváth Tamás*: Legjobb Szvesnyikov-jaim és Glenn Meade: Sakkara tilka. (Az utóbbit én inkább a világháborús témájú kötetek közé sorolnám.) Ezeket nem nagyon vesz ki, inkább játszani szeretnek. A legnépszerűbbek *Danielle Steel* és *Leslie Lawrence* művei, de sokat forog például a ta-

Fotó: Fehér Lászlóné

zántüzelésről szóló tankönyv is. Megkérdezem, hogy sodomak-e cigit a lapokból, de azt mondja, ahhoz ezeknek a papírja vastag. Ha annyira megszorulnának, egyszerűen rágyújtának a Zalai hírlappal. (Eszembe jut a Metró újság...)

„Frankón, ennek most mi értelme volt?”

Bevezetik a versenyzőket. Tizenhárom fiatalember, villannak a tetoválasok, ékszer senkin sincs, többen rágóznak. Egyik sem tűnik többnek bukkan fel, ellenőrző a biztonságot. Fehémé röviden bemutat minket. Megkérdezi tőlük, ki játszott már itt versenyen, ketten felteszik a kezüket, majd egyikük észbe kap, itt bent még nem, csak kint. Fiatal, kedves arcú roma fiú, a nap végére kiderül, hogy ő legnagyobb dumás, állandóan szerepel, viccelődik. Tibi felvázolja a szabályokat. Tisztázni kell, van-e en passant, és hogy sakkon keresztül lehet-e sáncolni.

En következem, életem első köszöntője, szemben egy csapat fogvatartott... Magázom őket, a végén jó játékot kívánok. Meglepően udvariasan megköszönik.

Elindul a hétfordulós snellverseny. Néhány tábláról pillanatok alatt eltűnik az egyik vezér. Nevetnek, beszélgetnek, egy hagyományos tornáról a bírő a fél társaságot kizavarná, de itt senki sem reklamál. Valaki nagyon gyorsan nyer. Megnézem az állást, a fehér vezér valahogy e8-ra került, semmi nem védi, a sötét király f7-en. A versenyműlttel rendelkező roma fiú jól játszik, és folyamatosan dumál.

– Frankón, ennek most mi értelme volt? – kérdezi ellenfelétől, aztán teszi

is ütésebe a bástyáját. Észreveszi, rezzenéstelen arccal máshova lép vele, megy tovább a parti. (A következő játszmában rászól a másikra, hogy lépjen a fogott figurával.) Sétálgatok az asztalok között. Ahogy elmegyek mellette, ránézek, ő pedig gúnyosan odaszól.

– Vigyázz, itt tele van rablóval, gyilkossal!

– Jól játszol – mondom neki, amire visszavedlik kisfiúvá, és megköszöni.

Az eredményeket odakiabálják Annának („Elnézést!”). Míg Tibi fejben párosít – unalomig nyomják a poént: „időnk, mint a tenger” –, néhányan arról beszélgetnek, mi is az az en passant. Új forduló ültetése, valamiért mindenki viszi magával a székét, de ez a szokás a későbbiekben elmarad. A harmadik parti előtt Tibi elmagyarázza, hogy a sakkra lényege, hogy mindig annak az ideje járjon, aki lép, mire valaki benyögi, ő bizony örül, ha inkább a másik ideje fogy. A parti közben hangzavar, messziről ordibálnak, kinek hány pontja van. Egyiküknek lejár a gondolkodási ideje, ellenfele, tetovált, izmos, fekete hajú férfi hangosan rászól.

– Leestél. Game over. Hogy mondtam?! Vége van! Nem látod, hogy végeztünk?! – ám a vesztes csak nézi az állást, erre megvonja a vállát. – Mindegy, játszunk le.

Kopasz, testes, alacsony srác trükóban, folyamatosan mosolyog. Véletlenül került ide a versenyre, nem is tud sakkozni, de minden programra feliratkozik, legalább telik az idő. Pingpongozni szeret a legjobban.

A hárompontosok rangadója következik. A „versenyos” srác világos, ellenfele rendes (?), szűkszavú fiúnak tűnik. Mindketten az általánosban sakkoztak, még „fénykorukban”. Mondom nekik, hogy jó partit játszsza-nak, mert bekerül az újságba. Íme: 1.c3 e5 2.♘f3 ♔d6 3.♖b3 h6 4.d4 exd4 5.♙e5 b6 6.♞f7#

– Az első és verhetetlen! Steven Seagall! – rázza feje fölött két öklét a győztes. Az áldozat sokáig hitetlen-

kedik. Tibi beszélget „Steven Seagallal”, aki nem tudja mi az, hogy Élő-pont, diákolimpián viszont játszott, nézett sakk-könyveket is.

– Ekkora volt – mutatja két kezével, amikor azt kérdezzük, melyiket. – Nagy sakkozók játszmái voltak benne.

– Miért hagyta abba a sakkot?

– Közbejött az élet.

Udvarias bűnözők?

– Kedvesek, udvariasak. Soha nem kaptam kínos megjegyzéseket, pedig az elején számítottam rá – meséli Anna, amikor az egyik forduló alatt beszélgetünk. Megjegyzem neki, hogy olyan a hangulat, mintha egy iskolában lennénk.

– Fegyelmezettebbek – nevet. – A gyerekekre néha rá kell szólni, hogy leültök és játszotok.

Anna korcsportos rapid csapat Eb-t nyert 2007-ben, U20 magyar bajnoki bronzérmes (2007), többszörös egyéni- és csapat-diákolimpiai bajnok és érmes (csapatban három Ruszin-lány együtt nyert országos döntőt 2003-ban). Nemrég jelent meg Csak játék című novelláskötete, joghallgató a Pécsi Tudományegyetemen. Tartott már szimulánt a Zalai Népfőiskola szervezésében a kaposvári börtönben is, az „keményebb hely”.

– Kaptál már megjegyzéseket azért, mert nő vagy?

– Olyanokat, hogy furcsa egy nőtől kikapni, ráadásul milyen fiatal vagy. De ezek mindig pozitívak.

– És udvarolt már valaki?

– Nem, vagy nem vettem észre. Meg szoktak nők is játszani.

– Velük milyen a viszonyod?

– Őket kevésbé érdekli a sakk. Elbeszélgetnek parti közben, addig sincsenek a zárkában.

– Versenyzővel találkoztál már itt?

– Aspanyol varit még senki nem rakta ki. Inkább csak a barátokkal vagy az

intemeten, esetleg falusi versenyeken szoktak sakkozni. Egyszer örök érték be egy férfit bilincsben, megölt valakit. Ő veszélyesen játszott.

Taps az ékszerdobozban

Vége a tomának, az első és a kiesők között is holtverseny van. Tibi a rájátszás mellett dönt, de csak három percet kapnak fejenként a résztvevők. Valaki megkérdi (így a toma végén), hogy ilyenkor az számít-e, „kinek van több bábja”. Megszületik a végeredmény, az egyik rabruhás roma fiú nyer. Egy hónap múlva szabadul, a sakk.hu-n szokott játszani. Győztesként két könyv közül választhat, Jókai aranyembere helyett inkább Murray Chandler Hoggan verjem meg aput sakokban? című kötetére szavaz. Az első három helyezett a nevelőnőtől „jutalomajánlásban részesül”. (Egy lépcsőfok a különböző kedvezmények, például a családi látogatás felé.)

– Hogy leépitsem az egójukat – indítja a szimulánt Tibi, – Anna eddig száztizenhét partit játszott itt, és csak egy valaki ért el fél pontot ellene.

Míg a lány körbe-körbe sétál, a játékosok a versenyek pénzdíjairól kérdegetik az apukát, tetszik nekik, amikor a több ezer dollárkról hallanak.

Megvan az első kieső. Az egyik fiú beszél: „Tapsoljuk meg”. Röhhögnek, tapsolnak. Ekkor még azt hiszem, hogy poénból, de mire elfogynak az ellenfelek, már a nevelőnő buzdít tapsra mindenkit.

Akik nem kerültek be a szimulántra vagy kiestek, maradhatnak, de nem nagyon akaróznak nekik; ez meglep, azt hittem, majd kihasználnak minden percet, amit nem a zárkájukban kell tölteniük. Egy vidám, magas fiú például azért menne már nagyon, mert délután (!) jön hozzá a pszichológus. Téblábol egy kicsit, aztán üdvözlő Anna nővérét, és – szigorúan kísérettel! – távozik.

A nevelőnővel és Fehémével a családias légkőről beszélgetünk. Megtudom, hogy ez az ország egyik „legtisztább” intézete, azok, akik már több börtönt is megjártak, megbecsülik, hogy itt tölthetik le a büntetésüket. Ékszerdoboznak hívják.

– Mi nem kérdezzük, ki miért van itt, nálunk mindenki egyforma. Tudom, hogy kikkel állok szemben, de nem érdekel – mondja Fehémé, és olyan szeretettel beszél a fogvatartottakról, mintha a gyermekei lennének. – Az foglalkoztat, hogy segítsek nekik visszaileszkedni a társadalomba.

Fél tizenkettő, csengő jelzi az ebédet. Lejárt az idő.

Pór Attila

Anna kedvenc tantárgya a kriminalisztika